ڕێگای کوردستان، ژمارە 528، 2011-11-11

پەشێوو .. هەڵوێست

هەندرێن ئەحمەد

منداڵ بووم، گوێم لە ناوی عەبدوڵلا پەشێو دەبوو، لە وانەی خولیای شیعریان هەبوو، لەوانەش کە تازە چووبوونە خانەی دڵداریو قوتابییانی زانکۆش لە لایەکی دیکە، لە بۆنەو ئاهەنگەکان کۆپلە شیعرو قەسیدەکانی ئەو شاعیرە دڵتەڕەیان دەگوتەوە، ئێستاش لە بیرمە.

کە گەورەتر بووم، خۆم دەستم کردە، خوێندنەوەی هۆنراوەو شیعرەکانی، هەرچەندە بۆ تەزبەرکردنی شیعرو هۆنراوە ئەوەندە ئازانیم، بەڵام بە چێژێکی ئاشقانە، ئەو شتانە دەخوێنمەوە کە لە ناخمدا شتێك دروست دەکەن، بۆیە بەرەو شیعرەکانی پەشێو کۆپلە، کۆپلە سەرکەوتم، هێندی هێندی ئەوەم لەلا روونتر دەبۆوە، کە پەیڤەکانی ئەم کابرا سەرو ریش بۆرە شتێك نییە هەروا بە ئاسانی تێپەڕ ببێت، بۆ راستی قسەکانیشم شیعری پەشێو شوێنی شیاوی خۆی هەیە لە ئەدەبیاتی کوردستانیداو ناکرێت کورد لە شیعرەکانی پەشێو دابڕێت، ئەگەر بمانەوێت لێکۆڵینەوە بەسەر ئەدەبیاتی کورددا بکەین.

ڕژێمی بەعسی دیکتاتور، چۆن سانسۆری خستبووە سەر هەر شتێك لە کوردستانو عێراق، ئاواهاش کاتێك شیعرەکانی پەشێو دەستاودەست بڵاودەبۆوە، ئەویشی خستە ناو لیستی رەشی یاساغەوە، هەڵوێستی پەشێوی شاعیر، چ وەکو مرۆڤ چ وەکو شیعر، راستییەکە بە ئاسانی بەسەریدا پاز نادرێت.

عەبدوڵلا پەشێو ساڵانێکی درێژی لە هەندەران بردۆتەسەر، بۆ یەکەمین جاریش لە دوای ئەو ماوە درێژە لە دوورە وڵاتی لە دوای راپەڕینی گەلی کوردستان لە ساڵی 1992 گەڕایەوە کوردستان، لەگەڵ ئەوەی زۆرجار دوورکەوتنەوە لە ژینگەی وڵات کاریگەری خۆی دەبێت، بەڵام ئەگەر ئاڵاوی دووری لە وڵاتێکی ساردی ئەوروپایی کاریگەری لەسەر جەستەی ئەو مرۆڤە بووبێت، ئەوە هیچ گومان لەوەنییە کە هەناوی گەرمی شاعیر شیعرو وشەی ئاسکی لێوە هەڵقوڵاوە، شیعرەکانی ئەوەندەی دیکە ئاسکترو کوردستانی ترو بە هەڵوێستتر بووە، هەڵوێست لە زوڵمو زۆرداری سەر کوردان، بانگهێشتەی ئاشتی، وردبوونەوە پێکهاتەی سەراپای دنیا، خوێندنەوەیەکی فەلسەفیانی ژیانو بوونەوەری.. تاد، بەشێکن لە هەڵوێستەکانی پەشێوی شاعیر.

لە گەڕانەوەی یەکەمیدا، دوای راپەڕین لەهەر کۆڕێکی شیعری کە سازیدەدا، تەنها جێگای بەتاڵ، شوێنی وەستانی خۆیو میکرۆفۆن بوو، ئەو، ئەوکات لەسەر شیعری دڵداریو هەڵوێستی ساڵانی زوڵمو زۆری سەر کورد بەتایبەتیش هەڵوێستی لە پەلەکانی بزاڤی رزگاریخوازی کوردستان لە باشوور شەری براکوژی ساڵانی هەشتاکان، هەڵدەسەنگێنرا، کۆبوونەوەی خەڵکانێکی زۆر لە هەر کۆڕێکدا، نیشانەیەکی پۆزەتیڤی دیارە بۆ هەڵوێستەکانی.

هاتنەوەی دووەمی لە ساڵی 1994، کەمێك بە بێدەنگی بوو، ئەو مرۆڤە هەر ئەوکات لەگەڵ دەستپێکردنی شەڕی ناوەخۆ لە نێوان (پەدەکەو یەنەکە) هەڵوێستی وەرگرتو ئەفرەتی لە شەڕ کرد.

گەڕانەوەی ئەمجارەشی دیسان هەڵوێستێکی دیکە لە جۆرێکی جیا هەڵوێستێکە بۆ پشتگیریکردنی ئاشتی، وەك خۆی دەڵێت "ئەو کاتەی دیتم، لە تەلاری پەرلەمانی کوردستاندا حزبەکان کۆبوونەوە بۆ ئاشتی راستەوخۆ ئەرساتە بڕیاری هاتنەوەمدا" ئەو مرۆڤە لەگەڵ ئەوەی کەسێکی هەست ناسکە لە هەمانکاتیشدا بڕوایتەوە بە هەڵوێستەکانی من ئێستا لە تەمەنێکی وادام هەلێکی باشم بۆ رەخسا کە لە سەفەری ئەم جارەی شاعیر، لە سازدانی کۆڕە شیعرییەکانی لە شارەکانی سلێمانیو رانیەو کۆیە لە هاورێتیدابم، چەندین هەڵوێستی بە بڕوای ئەو پیاوەم دیت، کە هەندێکیانی لەسەر سەکۆی شانۆکاندا دەرکاند، جگە لەوانەی باسمکردن، ئەوانەی دیکە لە هەفتەی داهاتوو بە خزمەتتان دەگەیەنم.

دەستوور ناوەندی بەیەکەوە بەستنی یاساکان و شادەماری کۆمەڵگا و بنچینەی راگرت...
گرنگی ئەم مەسەلەیە بە پێویستمان زانی تەوەرێك لەسەر بونیادی دەستوور و بنەماک...
1-دەستوور چییە و پێکهاتە و بنەماکانی چین؟
2- وەك دەزانین فیدرالیەت بەبێ دەستوور نە بایەخێکی یاسایی هەیەو نە دەشچەس...

پارێزەر -سەردار ...

بوونی دەستوور بۆ هەرێم پێو...

دەستوور کۆمەڵێك بنەمای یاساییە کە دەسەڵاتی سیاسی دەست نیشان دەکاتو گواستنەوەو مامەڵەکردنی ڕێك دەخاتو هەر لەرێوە شێوازە سەرەکییەکانی سیستمە سیاسییەکان دەردەخاتو لە میانەیدا باروودۆخی کۆمەڵایەتی، ئابووری باو رەنگ دەداتەوە لەهەر وڵاتێك بێت.

لە مێژوودا وڵاتانی شارەکانی یۆنانی کۆنو لە دوایدا رۆما لە پێشەوە بوون بۆ ناسینی دەستوورەکانو لە بواری جوگرافیدا کارکردن بە دەستوورەکان بە شێوەیەکی تایبەت قۆرخ کرابوو لە رۆژهەڵاتی دەریای سپی ناوەراست. بێگومان داهێنانی دەستوورو بوونی پەیوەست بوو بە تێکۆشان لە پێناو ئازادی سیاسیو دیموکراتییەت بەڵام باروودۆخ وا نیشان دەدات کە کۆمەڵێك لە سیستمە سیاسییەکان لەگەڵ وابەستەییان بە دەستوورەکان بەڵام دەستوورەکانیان لە پێناو دەستەبەر کردنی یاخود مسوگەر کردنی دەسەڵاتی ئاکو رکەمینە داهێناوە بۆ نموونە دەستووری پورتوگالی لە ساڵی 1933 بۆ مسوگەر کردنی دەسەڵاتی نوخبە هاتووە بە هەمان شێوە لە دەستوورەکانی ئەڵمانیای نازیو ئیتالیای فاشی وە هەروەها زۆر لە دەستوورەکانی وڵاتانی جیهانی سێیەم ناوەرۆکی لە دەست داوە وەکو بنەمایەکی سیستماتیکی دەسەڵاتو پەیوەندی نێوان دەسەڵاتو کۆمەڵگا (ناشنایەتی نەبوو لە نێوان دەسەڵاتەکانو کۆمەڵگاکان) هەر بۆیە بوونی دەستوور تەنها لە پێناو هێمای سەربەخۆیی ئەم وڵاتانە بوو ئەوەی پێویستە لەسەر گەلانو هێزە بزوێنەرەکانی هۆشیار بێتەوە رۆڵی پێویست ببینێ بۆ پەیوەندی نێوان دەسەڵاتو گەلان وەکو ئەوەی لە دەستوورەکانیان وێناکراوە و رێگر بێت لە بەردەم پووچەڵ کردنەوەی دەستوورەکان لە ناوەرۆکەکانیانو دەست بەسەر داگرتنی لە لایەن دەسەڵاتداران.

سەبارەت بە کوردستان لە رابردوو کە ئالییەکی زۆری چەشت لە سایەی سیستمە داپلۆسێنەرەکان هەستی کرد کە چی بەر دەکەوێ لە ئامادە نەبوونی دیموکراتییەتو نەبوونی دەزگا دەستوورییەکانو دەسەڵاتی یاسا دەبێ لە ئایندەدا لە هەموو رووەکان ئەمانە رەچاو بکاتو ئەوەی ئایندەی کۆمەڵگای کوردستانیلا گرنگە دەبێت کۆشش بکات لە پێناوی ئەوەی دیموکراتی بێت بە هەموو ناوەرۆکەکانیو دڵسۆزی خۆی لە میانەی مامەڵەی سیاسییانەی روون دەربخات پشت بە ستوو بێت بەویستی جەماوەرو تواناکانیو ئامێری دەزگاکانی سەردەم دروست بکات وخۆی ئامادە بکات بۆ دروست کردنی ناوەندێکی دەستووری لەسەر بنەمای دیموکراتییەت یەکێك لەم ناوەندانە ئەم سیستمە دیموکراتییە کە بوونی نابێت بەبێ بوونی دەستور وەکو ئەم شێوە دەستوورەی کە پێی راسپاردراوەو پێوست بووە لە دوای بڕیاردانی فیدرالیەت وەکو سیستەمی دەسەڵات لە هەرێم لەلایەن پەرلەمانی کوردستان لە 1992/10/4 هەنگاوێکیتر بگرێتەبەر بۆ ئامادەکردنی پرۆژەی دەستوری هەرێمو گفتوگۆی لەسەر بکرێت ئینجا بڕیاری لەسەر بدرێت تاکو ئەم بۆشاییە پڕ بکاتەوە کە لە دەستوری ئێستا هەیەدەبووە رێگر لەبەردەم هەر پێشێلکارییەكو زاڵ بوونی هەر لایەنو دەسەڵاتێك بەسەر ئەوەکەی ترو دەستەبەر کردنی ئەم جۆرە دەستورانە دەبێتە مسوگەر کردنو پاڵپشتێکی بەهێز بۆ ئاراستە کردنو بانگەشەی راست لە پێناو بینا کردنی دەزگاکانی دیموکراتییەتو دابینکردنی مافەکانی مرۆڤ لە پێناو کۆمەڵگای مەدەنی. بەڵام بەداخەوە لەم هەنگاوە دوا کەوت. بۆیە مومارەسەی دەسەڵاتی ئیدارەی هەرێم لە ماوەی زیاتر لە (10) ساڵ بەبێ بوونی دەستورێك بۆ پاراستنی دەسکەوتەکانو ئەم ئەزموونە بێگومان هەڵێك دەرەخسێنێ بۆ سەر هەڵدانی شێوازی نادیموکراتییانەو هەلو مەرجی نالەبارو شەڕو پارچە پارچەییو دابەش بوونو ئەوەی ئەمڕۆ لای ئێمە گرنگە ئەم پرۆسە بڕیاردراوەیە کە ئێستا پێشکەش کراوە تاکو سنوورێك دیاری بکاتو گەلی کوردستان رزگار بکات لە ئەگەرە چاوەڕوانکراوەکانو بۆ پاراستنی ئەم ئەزموونەو ئەم کاروانەی کە جەماوەر دەخوازێ دیموکراسی بێت. دەبێت لە یادمان بێت کە مافی خۆمانە بڕیاری دەستورێك بدەین بۆ هەرێمی کوردستانو ئەوەش پێویستە بۆ سیستمی فیدراڵی کە بڕیاری لەسەر دراوەو ئەگەر کاروانی تێکۆشانی گەلی عێراق بە کۆتا نەهاتووە بۆ بیناکردنی سیستمی دیموکراتی دەبێت ئێمە مومارەسەی دەسەڵاتو ئیدارەی هەرێمو دەزگاکانمان هەبێتو پێویستمان بە رێکخستنی دەبێت لە رێگای دەستوری هەرێمو ئەوەی دەبێت دوپات بکرێتەوە ئەوەیە کە دەبێت مەبدەئێك دیاری بکرێت بۆ دابڕاندنی دەسەڵاتەکان بە نوسراوێکی روونو رەوان لەم دەستورەو بڕیاردان لەسەر مەبدەئی چاودێرو هاوکێشی لە نێوان هەر سێ دەسەڵات کە تیایدایە لەبەر ئەمە دەبێتە دابین کردنو پاڵپشت بۆ سروشتیو سنووری تایبەتمەندیەکانو هەر دەسەڵاتێك